

ЗМІСТ

<i>Передмова автора до українського видання</i>	7
<i>Вступ</i>	15
<i>Зауваги про термінологію</i>	22
1 Дракон і змії	24
2 Адаптивний ворог	59
3 Змії Вулсі	91
4 Лімінальна війна	147
5 Концептуальне охоплення	208
6 Відплив Заходу	266
<i>Післямова. Кращий мир?</i>	307
<i>Подяки</i>	312
<i>Примітки</i>	318

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ПЕРЕДМОВА АВТОРА ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ

На початку березня 2022 року, за тиждень після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, британський генерал — командир одного зі з'єднань НАТО — поставив мені два запитання після того, як прочитав перше видання цієї книжки.

— А росіяни раптом, — почав питати він, — не подивилися на те, як ми адаптувалися до їхньої гібридної боротьби, і не вирішили повернутися до конвенційної? Інакше кажучи, чи не створили ми самі собі пастку у формі тієї війни, яка триває просто зараз?

На той час відповідей я не мав: перші дні вторгнення були такими хаотичними, що робити висновки було зарано. Сьогодні, коли війна триває третій рік, відповіді набагато ясніші.

На перше запитання — чи не повернулися росіяни до конвенційних методів, зауваживши, що ми адаптуємося, — відповідь точно «ні». Чим більше ми дізнаємося про перші 72 години вторгнення, повітряний напад на Гостомель, битви за Бучу та Мощун і початковий наступ на Київ, стає зрозуміло, що вони не збиралися вдаватися до конвенційної боротьби, а мали за мету єдиним ударом скинути владу Зеленського. Як і в Криму 2014 року, метою росіян було наперед запрограмувати параметри реакції України та її союзників, тоді завдати вирішального удару, аби викликати розгубленість і невдоволення, а потому хутко захопити ключові об'єкти заради подальших політичних торгів. Власне, вторгнення 2022 року було іншою версією Кримської операції з використанням описаного у цій книзі підходу «лімітальної війни» — тільки у величезних масштабах.

Якби цей підхід спрацював — якби спецназ на гелікоптерах захопив аеродром у Гостомелі, повітряний десант (ВДВ) висадився там для його утримання, а колони бронетехніки з Білорусі ринули б на південь і забезпечили комунікації — то російські танки могли б опинитися на Банковій до сніданку першого дня війни. Це вивело б Україну з гри, перш ніж союзники встигли б відреагувати. Проте відвага, особиста ініціатива та везіння допомогли українцям відбити цей перший удар, і війна перетворилася на конвенційний конфлікт. Іронічно, успіх України змусив Росію перейти до війни на виснаження, використовуючи свою перевагу в промисловому та людському потенціалі, що зробило вирішальну перемогу України ще менш імовірною.

На друге ж запитання — чи не створили ми собі пастку у війні, яка насправді вже триває, — відповідь, на жаль, буде «так». У міру продовження конфлікту схильність Заходу використовувати малу кількість досконалої, дороговартісної суперзброї, призначеної для високоточних ударів за підтримки супутникових систем і високотехнологічної розвідки, продемонструвала серйозні недоліки. Українські друзі раз у раз говорили мені, що насправді потрібна велика кількість дешевих, базових систем, аби тільки вони відповідали головним потребам — і були досить простими, щоб із ними могли вправлятися нашвидкуруч навчені новобранці.

Натомість засоби, що їх надають Україні держави Заходу, надто нечисленні, надто повільно надходять, надто складні в утриманні й обслуговуванні, надто дорогі, надто підлаштовані під війни з низькотехнологічними недержавними суб'єктами, які ви почали за власним рішенням. З усім цим важко досягти успіху у високоінтенсивному протистоянні з ворогом, який має тисячі танків та бойових безпілотників, щодня вистрілює бо тисяч артилерійських снарядів і готовий до надзвичайних втрат заради незначних територіальних здобутків.

Повернення до окопної війни та міцно укріпленого лінійного фронту, проти ворога з глибокоешелонованою обороною — усе це натякає, що уроки зіткнень індустріалізованого ХХ століття тут релевантніші за досвід невеличких війн, які були нормою під

час висвітленого в цій книжці періоду (тобто з кінця Холодної війни до початку 2020-х). Тим самим підтверджується застереження, яке я сформулював у першому виданні цієї книжки: я припускав, що ефективність конвенційних військових методів Заходу швидко знижується, з чого випливає необхідність всебічної адаптації.

Дійсно, перше видання цієї книжки вийшло буквально за тижні до того, як пандемія Covid-19 спричинила локдауни в усьому світі, обмеження подорожей і загальне безладдя. Відтоді сталося стільки всього, що варто підсумувати ключові промахи та розглянути, чи підважують вони ключову тезу книжки.

У широкому розумінні тренди, які я виявив у цій книжці, з часу першої її публікації лише прискорилися. З боку пересічних громадян ми побачили лавину розчарування в елітах, експертах та інституціях усіх типів у всьому світі. Брак прозорості щодо витоків пандемії, відкидання альтернатив локдаунам, заборона подорожувати, примусові вимоги носити маски й закриття шкіл і бізнесів, цензура інакодумства про ефективність і побічні наслідки мРНК-вакцин та брак зацікавленості урядів у підтримці масового споживання — що загрожувало «шоком перевиробництва», подібним на «шок дефіциту», і спричинило б стрибок інфляції — все це докупи зумовило падіння довіри до урядів та органів охорони здоров'я всюди.

Лицемірство чиновників, які накладали суворі обмеження на пересічних громадян, водночас забагато дозволяючи самим собі, у багатьох країнах аж ніяк не сприяло любові суспільства до влади. У підсумку скептичне ставлення до офіційних заяв, наукових досліджень та повідомлень медіа стало навіть ще поширенішим, ніж до пандемії.

В іще ширшому сенсі довіра до міських і промислових систем продовжувала падати — іноді катастрофічно, як я описав десятиліттям раніше у книзі «3 гір». Міська інфраструктура (включно з мостами, шосе, причалами, гаванями, залізницями, нафтобазами й електромережами) стикнулася з надскладними аваріями посеред усеохопної руїни. Виробники, яких колись вважали компетентними, — особливо помітно компанія «Боїнг» — зазнали

низки смертоносних інцидентів, а інформатори заявляли про низьку якість контролю та стандартів виробництва. Міжнародні ланцюги постачання, надійність яких до пандемії сприймалася як належне, а цілі економіки країн були організовані навколо своєчасного постачання критично важливих компонентів від геополітичних суперників (як то фармацевтика та рідкісноземельні елементи), зазнали величезних руйнувань і досі не відновилися повністю.

Прискорився і детально обговорюваний у цій книзі занепад Заходу в мілітарній сфері — оскільки суперники продовжували адаптуватися так, аби обійти традиційну західну військову модель або ж подолати її через новітні, підривні методи. Падіння Афганістану у серпні 2021 року, в якому двадцять років розбудови нації на західний штиб ганебно закінчилися на тлі смертельного безладдя біля Кабульського аеропорту, підкреслило нездатність самопроголошеної найбільшої військової потуги в історії подолати обідраних, погано озброєних, але високо мотивованих і добре керованих талібів. Цього не вдалося зробити навіть разом з десятками союзників, протягом двох десятиліть, ціною тисяч життів і трильйонів доларів.

Такий самий брак відповідальності спостерігався і за пандемії. Після Кабула не звільнили й не запропонували піти у відставку ані єдиному цивільному або військовому посадовцю — так і за помилки під час пандемії непокаяні чиновники не визнали жодних помилок чи необхідності адаптуватися. Президент США, який (за порадою довірених експертів) упевнено заявляв, що програв в Афганістані неможливий, плавно перейшов до тверджень про те, що відступ звідти є великим успіхом. І суперники звернули на це увагу: є підстави вважати, що до рішення вдертися в Україну Владіміра Путіна підштовхнула зрощена Кабулом упевненість у тому, що НАТО слабке, а США є «паперовим тигром».

Для західної громадськості, якій роками говорили, що її збройні сили є не лише найкращими на планеті, а й найсильнішими в історії, підтекст був очевидним: якщо так звані експерти нічого не тямляють в тому, що розповідали про Афганістан, як можна вірити їм у будь-чому іншому? По суті, воєнна поразка

разом із суперечливою реакцією на пандемію зруйнували довіру до всіх причетних. Як наслідок, посилилася поляризація всередині західних суспільств, які перебувають у медійному полі, незгодному щодо самої природи реальності (підмножина розглянутих у цій книжці інформаційних операцій і «рефлексивного контролю»).

Попри весь героїзм українських бійців і затяту стійкість українського народу, війна в Україні ще більше підкреслює подальший занепад ефективності західного підходу — який, як я показую в цій книжці, погіршується з Війни в затоці 1991 року. Як ми вже бачили (і як ідеться в частині третій), адаптаційний ландшафт, що виник після тієї війни та визначався домінуванням однієї конкретної форми високотехнологічного конфлікту, яку уособлювали Сполучені Штати та їхні союзники, карав за одні речі й винагороджував за інші. З часом, коли суперники пристосовувалися до потуг США, це призводило до змін. І природний, і штучний добір означали «розповзання» організаційних форм, озброєння і тактики, якщо ті підвищували шанси вижити за умов домінування США на конвенційному полі битви — тоді як інші комбінації (які не надавали таких переваг чи заважали адаптації) ставали дедалі рідкіснішими.

Зокрема, на адаптаційному ландшафті після 1991 року перевагу надавали системам, програмам та засобам, які були невеликими, дешевими, численними, потайними, модульними, сумісними, багатофункціональними або взаємозамінними, швидкими, мобільними, мали відкриту архітектуру, просте керування і могли легко передаватися третім сторонам. Карав же цей ландшафт за засоби, оргструктури й технології, які були великими, дорогими, нечисленними, помітними, складними, монофункціональними, громіздкими, повільними, патентованими, спиралися на унікальні ресурси й не могли передаватися.

Не дивно, що учасники описаних у цій книжці конфліктів десь так із 2013 року прагнули спиратися на перший набір характеристик. Цю асиметричну адаптацію відображає широке поширення ще з початку війни в Україні невеликих замаскованих груп, які задіюють розвідувальні безпілотники та